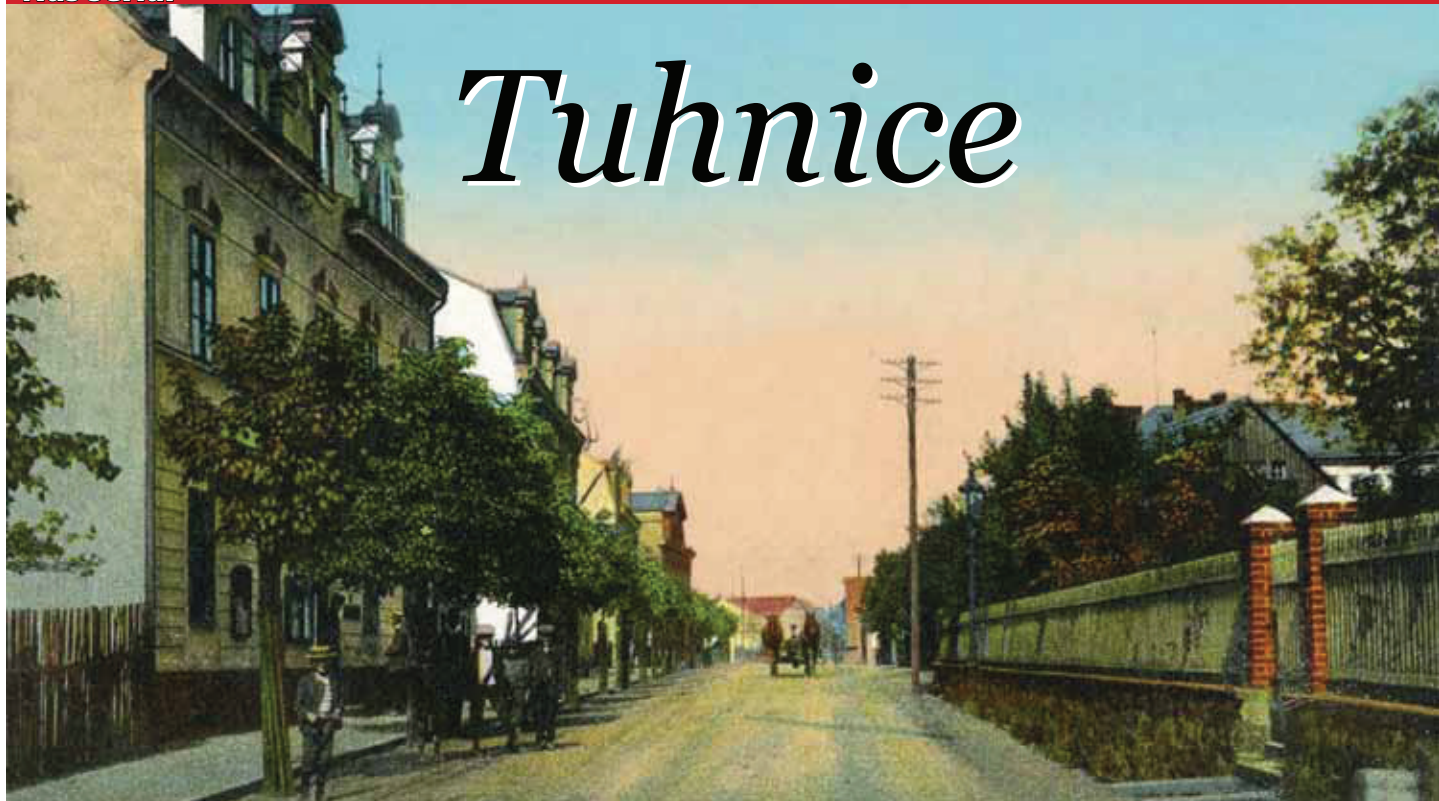

Tuhnice

Tuhnice před rokem 1928: vlevo obecní úřad (dům stojí dodnes u kruhové křižovatky v Západní č. 16), vpravo za plotem Městský statek

Na severu ohraničovala Tuhnice řeka Ohře, na západě sousední obec Doubí a na jihu Tuhnický les a východní okraj tvořila podle katastrální mapy z roku 1819 dnešní Jízdárenská ulice. Název obce se neustále měnil. Od Turnitz roku 1465, pak Tonitz, Thonitz, roku 1609 Dohnitz, později Tornitz, v roce 1785 Dornitz a od roku 1847 do 1945 Donitz. Dnešní Tuhnice se rozkládají v nadmořské výšce od 366 do 382 m/nm.

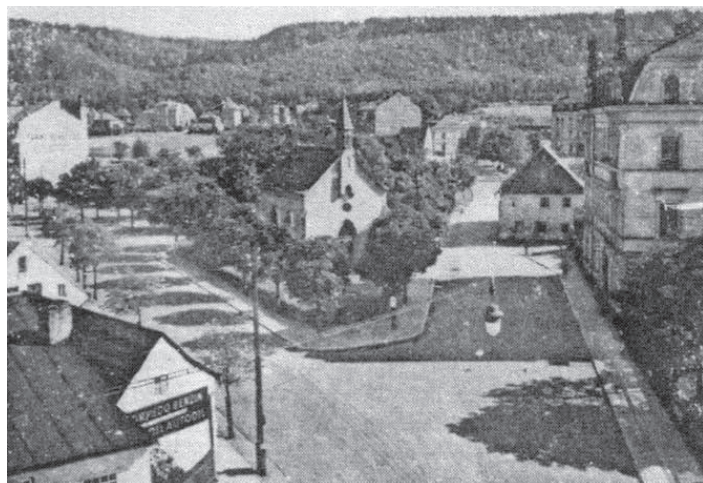
Nejstarší archeologické nálezy z Tuhnic pocházejí již z doby bronzové. Prvními obyvateli byli pak zřejmě Slované. Dokládá to původní název osady Turnitz i Tonitz, podobně jako Zettlitz z českého Sedlce. Ves byla rozložena na rovině podél pravého břehu

řeky Ohře. V 16. stol. byla vesnice lénem hradu Locket. Nejstarší z trojice listin, v nichž se vyskytuje název osady Tuhnice, je kupní smlouva z 12. prosince 1453, kdy město Karlovy Vary koupilo od Kryštofa z Gendorfu vesnice Tuhnice a Horní i Dolní Dvory. Podle další smlouvy roku 1493 odkoupilo město

Karlovy Vary od Hanse Rubendunsta dvě louky v Tuhnicích. A do třetice bylo listinou ze dne 11. dubna 1564 povoleno vystavět v lokalitě městský hospodářský dvůr. Jednou z prvních staveb osady byla tvrz existující zřejmě již v 15. století. Neznáme ale její polohu. Lokalitu zmiňuje kronika z roku 1582, kdy po povodni odpustil císař Rudolf II. Tuhnicím daně. Podruhé v červenci roku 1609 císař Rudolf II. odpustil Karlovým Varům na 5 let daně a městu daroval lenní statek Tuhnice. Měl alespoň částečně pomoci nahradit škody způsobené požárem z roku 1604. Císař změnil vesnice Tuhnice, Horní i Dolní Dvory, Rosnici a Rybáře, dosud vedené jako loketské lenní statky, na svobodné, dědičné statky. Tuhnice zmiňuje v 16. století farní archiv, podle něhož neměla ves vlastní hřbitov a nebožtíky vozili pohřbívat ke kostelu sv.

Původní Hlavní ulice Tuhnic ještě jako blátivá Habsburgstrasse

Ulice Ziegelhütten (Šumavská) a Hans-Heiling (od roku 1945 Moskevská)

Urbana v Rybářích. Velký význam měl pro to most přes řeku Ohři z Tuhnic do Dvůrů, o jehož údržbu pečovalo od roku 1598 město Karlovy Vary. Také císař Ferdinand II. odpustil 18. října 1628 Karlovarským daně za to, že se o mosty přes Ohři starali.

Ves byla terčem drancování

Poměrně bohatá ves byla, podobně jako sousední Rybáře, častým místem vojenského ležení. Za třicetileté války byly totiž Karlovy Vary podle privilegia *Salva guardia* osvobozeny od povinnosti ubytovávat vojáky. Terčem drancování a plenění se tak staly periférie, kde armády doplňovaly proviant. Pohromou pro Tuhnice byla zejména třicetiletá válka, kdy zde mělo ležení švédské vojsko a v roce 1635 císařští colloredští vojáci ves zapálili a vydrancovali. Podobně v roce 1705, kdy se ve vsi utábořilo 618 vojáků z doprovodu polského krále a saského kurfiřta Augusta II. Silného. Zatímco se panovník (proslavený později tím, že 15. února 1711 přelomil holýma rukama koňskou podkovu) v nedalekých lázních léčil, vojáci z jeho doprovodu vyjídali tuhnické sedláky. Terčem plenění byl zejména místní statek. Také za napoleonských válek prošlo Tuhnicemi mnoho vojsk. Od 7. do 9. září 1813 ve vsi tábořily čtyři tisíce ruských, pruských a rakouských vojáků pod velením generálů Miloradoviče a Thielemanna.

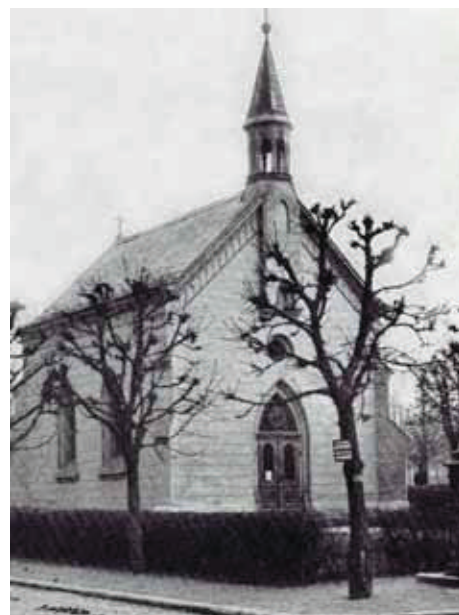
Patronkou Tuhnic byla Panna Maria

Tuhnice mívaly jako patronku Pannu Marii. Měly vlastní obecní kapli zasvěcenou Nanebevstoupení své patronky a její svátek se slavil vždy 12. září na louce kolem kaple. Ta stávala vpravo u vyústění ze Šumavské do tehdy Hans-Heiling Strasse (dnes chodník k OD Meteor) a byla pomyslným středem tehdy samostatné obce Donitz. Pseudogo-

tická kaple Nanebevzetí Panny Marie, zvaná rovněž Votiv Kapelle, byla postavena v letech 1888–1891 podle plánů karlovarského stavitele Josefa Walderta. Základní kámen k ní byl položen roku 1888 a 3. prosince 1891 byla kaple vysvěcena. Byla to obdélná pseudogotická stavba s trojboce uzavřeným presbytářem, nad vstupním průčelím byla zvonička s jehlancovou střechou, v nárožích lodi opěrné pilíře. Vnitřní vybavení tvořil oltář s obrazem Panny Marie. V kapli sloužili každou neděli bohoslužby. Okolí upravili místní jako park a vysadili kaštiny. Na konci války zničil kapli 19. dubna 1945 nálet spojeneckých letadel. Během bombardování lokomotivního depa zasáhla kapli jedna ze zápalných pum a poškodila ji. Po válce již nebyla kaple opravena. Zchátralá a zpustošená byla někdy kolem roku 1952 zbořena, ještě roku 1956 však podle svědectví byly patrné její zbytky.

Léta samostatné vesnice

Před získáním samostatnosti řídili Tuhnice jako poddanskou vesnici rychtáři jmenovaní v Karlových Varech. Existuje o tom zápis z roku 1793. O rok později začala výstavba Nových Tuhnic, takže vesnice se protáhla do délky směrem k Doubí. Celé Tuhnice získaly samostatnost stejně jako většina poddanských vesnic na základě zákona o obcích ze 17. března 1849. Obecní úřad spolu s obecní policií byl umístěn ve středu Tuhnic v domě na Hlavní ulici (Hans-Heiling Strasse, dnes Západní č. 16). V letech 1848 až 1878 patřila obec pod Aich (Doubí). Na starých mapách byl střed obce s rybníčkem v místě, kde později stávala kaplička. Další zemědělské usedlosti byly v okolí. V roce 1899 byla postavena pětitřídní obecní škola. Vedle ní byl Městský statek se čtyřmi budovami a 90 hektary polí. Historie samostatné obce však trvala jen 79 let. Po roce 1920 využily Tuhnice stejně jako další obce kolem Karlových Varů (Bohatice, Březová, Dalovice, Doubí, Drahovice,

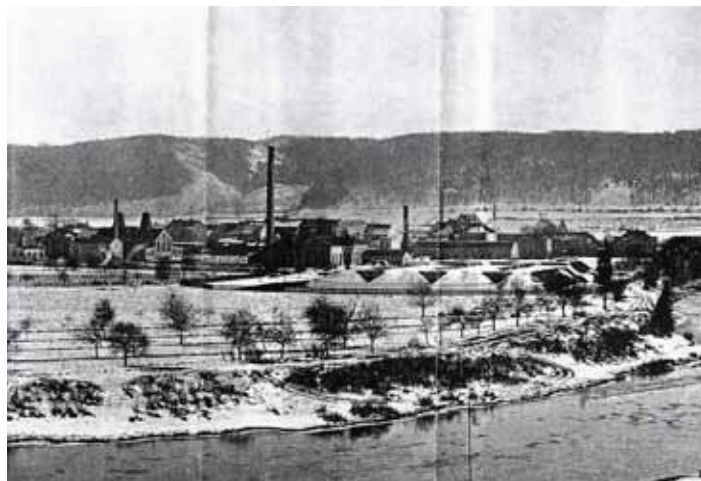

U kaple Nanebevzetí Panny Marie byly v srpnu 1910 vysazeny k osmdesátinám císaře Františka Josefa I. tři duby

Hůrky, Rybáře, Sedlec a Stará Role) změny zákona a hromadně žádaly vládu o připojení ke Karlovým Varům. O chudé vesnice však karlovarští radní moc nestáli, a tak jednání o sloučení omezili pouze na pět obcí. Byly to Rybáře, Drahovice, Březová, Hůrky a Tuhnice. Dne 24. června 1926 karlovarská městská rada usnesla zahájit jednání o sloučení nejdříve s Tuhnicemi. Důvod byl zřejmý: Tuhnice měly volné stavební parcely. Obecní úřad se po sloučení změnil v expozituru městského úřadu, kde pracovali bývalí úředníci obce. Návrh byl 11. června 1927 schválen karlovarskými zastupiteli, městská rada o tom vydala vyhlášku a 18. srpna podala žádost o sloučení zemské správě. Trvalo však pět měsíců, než 5. ledna 1928 udělila zemská správa souhlas se sloučením. Následovalo rozpuštění zastupitelstev Karlových Varů i Tuhnic. Ještě než se 18. března 1928 konaly první společné volby, bylo výnosem ministerstva vnitra stanoveno, že nová obec ponese po sloučení název Karlo-

Restaurace Hampl, v jejímž sále se konaly největší akce samostatné obce

Tuhnice měly vodárnu, elektrárnu i plynárnu. Stav roku 1910

Hlavní ulice Tuhnic, bývalá Hans-Heiling Strasse, vlevo kaple

Vilky v dnešní Moskevské ulici ještě bez protější zástavby

vy Vary (Karlsbad). Dnem 1. ledna 1928 byly Tuhnice definitivně připojeny ke Karlovým Varům. Po sloučení se počet karlovarských poslanců zvýšil z původních 36 na 42.

Cihláři, rybáři a železničáři

K původním profesím zemědělců a rybářů, hospodařících na území mezi Ohří a Tuhnickým lesem, se časem přidali řemeslníci pro nedaleké lázně. Z desítek hospodářských stavení a stájí zůstal později jen Městský statek (Stadthof), několik menších farem a zelinářské zahrady v meandru Ohře. Další velká výstavba lázní i samotných Tuhnic vyžadovala kromě stavebních profesí také množství stavebního materiálu, cihel, písků a kamene. Už před rokem 1819 existovala proto v Tuhnicích cihelna, která k těžbě surovin využívala podloží v prostoru dnešní zahrádkářské kolonie pod lesem. Cihelna stála nedaleko bývalých autobusových garáží v Šumavské ulici (dříve Ziegelhütten Strasse). Od roku 1873 byla cihelna vedena jako městská. Až do roku 1912 vyráběla cihly se značkou D, ročně až dva miliony kusů. Vytěžený prostor,

který byl několik metrů hluboký, se později zavážel rašelinou, používanou k procedurám v lázních. Ta se tady recyklovala, rostl na ní rašeliník a bylo tam i několik jezírek. Několikrát se zde jezdily terénní motocyklové závody. Obec Tuhnice změnila svůj charakter koncem 19. století, kdy byly v meandru Ohře založeny Městské podniky – vodárna, elektrárna a plynárna. Posílení role průmyslu ovlivnilo výstavbu činžovních domů, především podél hlavní silnice z města směrem na Doubí a Loket. Železniční trať z Mariánských Lázní do Karlových Varů, otevřená v roce 1898, obec rozdělila uprostřed a přetřela také hlavní silnici do Doubí. S rozvojem dopravy se hlavní profesí místních stali železničáři, řidiči autokarů a opraváři. Další desítky lidí byly zaměstnány ve zdejšímu depu a výtopně. Vedle obchodů a řemeslnických dílen měla v Tuhnicích sídlo i Karlovarská omnibusová společnost. Byly zde velké autodílny a autogaráže.

Tuhnice byly zásobárnou lázní

Je historicky doloženo, že Tuhnice byly v minulosti zásobovacím a proviantním zázemím nedalekých lázní, podobně jako Drahovice a Rybáře. Napovídá tomu profesní skladba obyvatel (řemeslníci, personál lázní, zemědělci) a hlavně existence městských podniků (vodárna, elektrárna, plynárna), dislokovaných již od roku 1882 v Tuhnicích. Byly zde velké plochy pro pěstování zeleniny a v Nových Tuhnicích rovněž konzervárna ryb. Významnou roli dodavatele pro lázně plnil zejména Městský

statek. Na jeho místo byl počátkem roku 1939 přemístěn městský stavební dvůr. Stával na náměstí Langemark (3. 6. 1945 přejmenováno na Stalinovo, pak náměstí Družby, dnes náměstí Milady Horákové), které uvolnilo místo k pořádání nejrůznějších shromáždění. Materiál a stavební nářadí byly uskladněny na prostranství u železničního depa Dolního nádraží. Na začátku dvacátého století se obec rozšiřovala jednak podél hlavní ulice (Hans-Heiling Strasse, dnešní Moskevská) a do příčných ulic (Reitschul Strasse, dnešní Jízdárenská, a Labitz Strasse, dnešní Wolkerova), které kdysi vedly do polí. Mezi Hlavní ulicí a lesem byly postaveny velké luxusní vily. Od původního středu obce s kapličkou Panny Marie výstavba postupně pokračovala směrem k východu a na jihu dále k lesu, kde vznikaly nové ulice. Od mostu přes Ohři do Dvůrů se směrem na Doubí stavěly Nové Tuhnice. V roce 1928 byla postavena na místě bývalého přívozu betonová lávka pro pěší (dnešní Plynárenská).

Soběstačná a klidná čtvrť

Podle svědectví pamětníků se v Tuhnicích žilo během první republiky a až do druhé světové války velice příjemně. Byly zde všechny potřebné obchody a služby a nebylo třeba chodit do města, kde byly vyšší ceny. V Tuhnicích měli místní dostatek pracovních příležitostí v různých firmách. Vedle zaměstnání v Městských podnicích zde byl velký autoservis s garážemi, výroba oplatek, dva dřevařské podniky, strojní klepárna koberců, Městský statek, firma na rybí konzervy a další možnosti ve službách a obchodu. Prosperovalo zde několik restaurací, z nichž největší byl Gasthaus Hampl, ve kterém byl velký sál a kde se pořádala většina kulturních akcí. Během války se v Tuhnicích postavilo 27 nových domů pro zaměstnance Deutsche Reichspost a Deutsche Reichsbahn. Nové domy se stavěly ve Wilhelm-Oswald Strasse (Gorkého ulice) a další kolonie v dnešních ulicích Poštovní a Sládkova. Jedna ze stavebních

Konzum p. Štengla v Gorkého č. 3 v roce 1951

Původní tuhnická plynárna

Letecký snímek vyhodnocení náletu z 19. 4. 1945

firem, Neue Heimat, využívala k práci hlavně totálně nasazené Čechy. Ti byli ubytováni přímo v sále restaurace Hampl. Do konce války byla většina obyvatel Tuhnic německé národnosti, až na několik rodin smíšených manželství a českých rodin státních zaměstnanců policie, pošt a ČSD. Do roku 1936 bylo soužití Čechů a Němců v Tuhnicích, stejně jako v celém pohraničí, bezproblémové. Pak se vztah obou národností prudce zhoršil, přibývalo konfliktů a potyček, které vyvrcholily po Mnichovu a odtržení Sudet od ČSR. Češi museli v říjnu 1938 odejít, aniž mohli doufat, že se někdy vrátí. Územní reorganizací k 1. červenci 1939 vznikly připojením okolních obcí tzv. Velké Karlovy Vary s celkovým počtem 54 900 obyvatel (z toho samotné Karlovy Vary měly 23 900 a Rybáře 11 800 obyvatel). V městské radě zasedalo jedenáct radních za Karlovy Vary, pět za Rybáře, tři za Drahovice a po jednom za Bohatice, Březovou, Doubí, Dvory, Kolovou a Olšová Vrata. Za Tuhnice nikdo!

Periferie lázní odnesla válku nejvíce

Koncem druhé světové války se Tuhnice změnily v trosky. Místní obyvatelé se domnívali, že Karlovy Vary jako lazaretní město, označené na střechách červenými křížmi, budou ušetřeny náletů. Byly sice vybudovány protiletce-

ké kryty, k nimž směřovaly bílé šipky LSR (Luftschutzraum), ale ty byly nevyhovující, neschopné obyvatele ochránit. První varování přišlo 12. září 1944, kdy byl nálet na město jen náhodný. Tento nálet se Tuhnic nedotkl, stejně jako další ze 17. dubna 1945, který částečně poničil Horní nádraží a Rybáře. Protože ani tento nálet nebyl úspěšný, byl o dva dny později opakován. K náletu na Karlovy Vary 19. dubna 1945 bylo nasazeno 87 bombardérů B-17, které nesly 170 tun trhavých a 56,5 tuny zápalných bomb. Jedním ze strategických cílů bylo lokomotivní depo s dílnami. Přesně dvě minuty po poledni začaly z výšky 5200 metrů padat první bomby a po sedmi minutách dopadly poslední. Výsledek byl pro Tuhnice katastrofální, některé jeho části téměř zmizely z mapy. Depo a dílny byly naprosto zničeny včetně lokomotiv a v blízké plynárně byl za-

Zničená Wilhelm-Oswald Strasse v roce 1945

- 1) v plynárně zasažen jeden plynojem
- 2) zničené železniční depo
- 3) zasažená restaurace Hampl na Hlavní ulici
- 4) zničená kaple Nanebevzetí Panny Marie
- 5) Městský statek
- 6) krátery v prostoru provizorního ubytování uprchlíků z východu
- 7) areál cihelny
- 8) skládka rašeliny

sažen jeden ze tří plynojemů. Největší škody však byly na obytných budovách. Bylo zcela zničeno 56 domů, další byly poškozeny. Našly se v nich desítky mrtvých a stovky raněných. Nejvíce obětí bylo v prostoru dnešního tuhnického sídliště, kde se na sklonku války ubytovalo v provizorních boudách několik set uprchlíků z východu a kde byl po náletu kráter vedle kráteru. Pamětníci vyprávěli, že to byl hotový masakr. Mrtví z ubytoven se však do celkového počtu obětí neuváděli, neboť nebyli ve městě přihlášení k pobytu. Nejvíce byla postižena Hlavní ulice (Hans-Heiling Strasse) včetně kapličky, hotelu Hampl a dalších domů. Celá tato část Tuhnic po stržení troskek zcela zmizela z mapy. Demolice řady domů se prováděla odstřelem. Místní Němci se museli až do odsunu podílet na odklizení troskek a čištění cihel. Po válce začali přicházet Češi a mezi prvními už v polovině května 1945 to byli především železničáři. Mezi nimi mnozí z těch, kteří museli v roce 1938 odejít. To, co spatřili, je vyděsilo. Čekaly na ně trosky domů, zničené depo a vraky lokomotiv. Zásobování bylo i přes zavedení lístkový systém na potraviny a bodový na obuv a textil složité, ale lidé byli na to zvyklí už z válečných let. Dodnes je záhadou, jak na nákupy potravin celé zadní části Tuhnic stačil jeden malý konzum a řeznictví, které byly v přízemí domu č. 3 v Gorkého ulici. Chodilo se také na Moskevskou k Malému a později k Vondrákovi, do domů pro zaměstnance Deutsche Reichpost v národní správě. V neděli se chodilo pro mléko a noviny do Wolkerky.

Autoři: Jindřich Nový, Jaroslav Fikar
Fotografie z archivu Františka Webersa
a Jindřicha Nového

Budova rotundy depa a dílen po ničivém náletu